

Furs de 1329-30

VERSIÓ DE TREBALL A DIA 12-6-2016
i per tant **susceptible de modificacions**, de la transcripció
dels Furs promulgats a les Corts de dits anys

*****

Aquest document forma part del projecte general:

FURS DE VALÈNCIA (1238-1645)
Transcripció, traducció i estudi de tots els furs promulgats
per les Corts Valencianes al llarg de l'època foral

*****

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE TRANSPARÈNCIA, RESPONSABILITAT SOCIAL,
PARTICIPACIÓ I COOPERACIÓ
(Direcció General de Responsabilitat Social i Foment de l'Autogovern)

UNIVERSITAT JAUME I
FACULTAT DE CIÈNCIES JURÍDIQUES I ECONÒMIQUES
(Àrea d'Història del Dret)

VALÈNCIA - CASTELLÓ

2016

1329, octubre 24. València

Alfons II de València promulga els Furs de les Corts celebrades en dit any. A partir d'eixe moment es faria una pròrroga per tal que les viles de Borriana i Vila-real tingueren temps per canviar els Furs d'Aragó que tenien com a dret municipal pels Furs de València, com tenien la resta de ciutats i viles reials valencianes pertanyents al patrimoni de la corona. El procés va concloure el dia 10 de gener de 1330

Les coses divinals són axí perfetes, que tots temps estan fermes sens alcuna variació, per què les ligs d'aquelles fetes, semblantment són perdurables e no reeben mutació, ne correcció, mas a la condició de la humanal natura, la qual és posada en continua mutació, e en la qual no és res que puxa durar en l'estament, ffo necessària saviea gubernativa, per la qual los reys e els prínceps qui si meteys e lurs sotsmeses los quals Nostre Senyor los ha comanats, deuen regir sàviament en leguda e dreta operació, e s'hi establissen e feessen diverses e novelles ligs, segons la mutació e varietat del temps e dels negocis per les quals fos donada regla e determinació als fets novells, ffos encara soplit e corregit tot ço qui en les ligs antigues imperfectament o no profitosa a la cosa pública fos ordonat.

E com alcuna cosa no·s covenga més a príncep qui tenir e servir iustícia per la qual los reys regnen e foragitar divisió de sos regnes, e reduir entre sos sotsmeses unió e concòrdia, per ço nós N'Amfòs, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Sardenya e de Còrsega, e comte de Barchinona, vetlans en los profits de la cosa pública en los quals nós reposam e·ns prosperam, esguardans que·l senyor rey en Jacme de bona memoria besavi e predecesor nostre, qui a honor e glòria de Déu e a·xalçament de la fe christiana, per ordinació divinal ab loable victòria conquerí lo regne de València, tollen aquell de mans de sarraïns e infels, acabada la dita benaventurada conquesta feu e ordonà Furs de València per universal e I^a ley, a tots los habitants del dit regne, e en après, ven que per la varietat dels fets lavors entrevinents havia obs melloramens en los Furs sobredits, corregí e mellorà aquells, per profit e bon estament del dit regne, e cobeians recemblar aytant com porem nostres predecessors en lur savi regiment, e considerans que iassia que·l fur de València e les addicions a aquell fetes fossen e sien fets a observació de iustícia e a gran profit del regne, emperò car segons que di tés alcuna lig humanal no pot ésser bestant a determinació e provisió de tots los affers qui novellament s'esdevenen, e per ço havem trobat per experiència que sobre los cases deiús escrits era necessària ordinació e provisió ostra, con los dits furs antichs no·y bestassen e desvans la divisió e departiment de lig qui d'alcun temps a ençà és subintrada en lo dit regne en quan a nós és posible, ab la ajuda e inspiració de Nostre Senyor reduït a unitat de ley, ço és de fur de València e conformitat de coratges, proveïm ésser per nós celebrada cort general en la ciutat de València, a prelats, richs hòmens, cavallers e prohòmens de la ciutat e viles del dit regne.

Entre·ls quals fóren en la dita cort l'alt infant en P. frare nostre molt car, e en Jacme Escrivà, procurador de·l alt infant en Ramon Berenguer, molt car frare nostre, e los honrats e religiosos frares P. de Tous mestre de la cavalleria de Muntesa, frare

Sancho d'Aragó, tinent loch de·l honrat mestre de·l Espital en la castellanía de Emposta, frare Johan abat del monastir de Valldigna, en Johan Galindeç procurador de·l honrat e religiós frare Garcia Lópeç mestre de Calatrava, N'Arnau ça Morera, procurador de·l honrat e religiós en Vidal de Vilanova comanador maior de Montalbà, e el noble en Bernat de Sarrià, e el noble en Galceran de Bellpuig, en Bernat Fabre tudor del noble en Guilabertó de Sentelles, en Fferrer d'Areny procurador del noble en Guillem Ramon de Monchada, en Berenguer de Guardiola procurador del noble en Johan de Proxida, en Preciano de Badalach procurador de la noble dona Margarida de Loria, e els cavallers e generoses qui·s seguexen: en Gil Martíneç d'Entença, en Martin Royç Disverre, en Pere ça Franqua procurador de·n R. de Vilaragut, en Pere de Bellvís, n'Anrigo de Quintavall, en G. de Santa Coloma, en R. de Líbia, en R. Costa, en R. Castellà, en Jacme Castellà, en P. Calderó, en Ffrancesch de Materó, en R. Colom, en Jacme de Riusech, en Bernat Fabre, en Johan Sánchez de Vallterra, en Guerau Fabre, en Pelegrí Esquerre, n'Andreu G. Escrivà, en R. de Sent Layre, en Galceran de Monsoriu, en Ponç G. de Vilafrancha, en Ffrancesch de Monpalau, en G. Dalmau, en Berengueró Dalmau, en Francesch Escorna, en R. de Canelles, en Johan Escrivà, en Barthomeu Fabre, n'Axemen Sanchis de Tovia; e els síndichs de la ciutat de València, ço és en R. Costa, en P. Calbet, en R. de Líbia, en R. des Soler, en Matia d'Esplugues, en Jacme Crespí, jurats, en Gil Martíneç d'Entença, en Barthomeu Matoses, en G. de Santa Coloma, en Berenguer de Ripoll, n'Andreu G. Escrivà, n'Arnau ça Morera, en Jacme de Castellet, en Bernat Çanou, en Salvador Rich, en Domingo de Clarmunt, en Ffrancesch de Vall Lòbrega, en Jacme Tolzà, en Bernat Balester, en R. Polgar, en P. Roig, axí com a síndichs, per nom de tota la universitat de la dita Ciutat; e els síndichs de les viles deiús escrites, ço és en Thomàs Jofrè, n'Andreu, Bernat Sans, síndichs de Xàtiva; n'Arnau Ester e n'Arnau Escolà, síndichs de Morella; en Bonafonat de Vall Lebrera, e en Bonafonat de Sent Feliu, síndichs de Morvedre, en Paschal Março, iurat, en P. Calsada, síndichs d'Algezira, en Ramon d'Alós, e en P. Tovars, síndichs de Castelló, en Bertran de Puig Moltó, en Nicholau Amat, síndichs d'Alacant, en G. de Liminyana, en P. de Masquefa, síndichs d'Oriola, e en Bernat Macip e en P. Bisbe, síndichs de Guardamar, e en Domingo de Copliure, síndich de Líria, e en P. Romeu, e en G. Janer, síndichs de Cullera, en Martí Pérez de Tarascón, en Martí Domínguez del Porto, síndichs de Castellhabib, en Johan Pérez de Castiell, en Rº de Notos, síndichs de Adamuç, en Berenguer March, en G. de Vallers, síndichs d'Ontinyen, en Gil Sanchis, en Michel d'Algarra, síndichs de Alpont.

On nós, ab acort, consell e esprés consentiment de tots los dessús dits, e de cascun d'ells per si e per los noms qui dessús e ab consentiment encara de molts altres a la celebració de la dita cort appellats e presents, per bo e pacífich estament del dit regne de València e dels abitans, ara o per avant, en aquell moguts, per les rahons dessús dites, fem e ordonam en la present cort general los furs devall scrits entitulats e posats sots certes e covinents róbriques, los quals volem, establím e manam ésser observats per tots temps en la ciutat de València, e en totes e cada unes viles, castells, alcharies, lochs e torres nostres o d'altres, hedificats ara o per avant en lo regne de València, e n totes e sengles partides d'aquell.

En axí qui en qualsque coses los furs antichs de València, e les addicions per lo dit senyor rey en Jacme de bona memoria besavi nostre a aquells fetes són mellorats corregits o declarats per los presens furs nous, les corts e jutges nostres e de nostres

successors, e dels dits infans, prelats, rics hòmens e altres dessús dits, e de tots altres en los presens Furs e general cort compreses, qui ara són o serán, coneguen d'ací avant e enanten jutgen e determenen, segons los presens furs nous en los cases en aquells contenguts romanens los dits furs antichs, e les addicions d'aquells dessús dites en lur força e valor, salvant en quant en los presens furs nous és a aquells mellorat corregit o declarat.

De elecció de justícies, jurats, consellers e mostaçafs

[1655]

[1] Establim per fur nou, que en la ciutat de València sien cascan ayn elets dos iustícies, I mostaçaf, e VI jurats, ço és saber: I iustícia en criminal e altre en civil, dels quals la I sia cavaller e l'altre ciudadà, axí qui en l'any que'l cavaller será iustícia en crims, lo ciudadà sia iustícia en civil, e en l'altre any ciudadà sia iustícia en crims e cavaller en civil; e I any sia mostaçaf cavaller o generós, e l'altre any ciudadà.

E dels VI iurats sien los II cavallers o generoses e los III ciudadans, axí elleix hi haia VI cavallers o generosos consellers cascan any, e en les viles maiors del regne, ço és Xàtiva, Morella, Morvedre, Algezira, Castelló e Burriana, la I any sia justícia cavaller o generós e l'altre I prohóm de Vila si hi serán atrobats VI cavallers o generoses sufficiens al dit offici.

E l'any que será iustícia lo prohóm de la vila, que·y haia I jurat cavaller o generós, e cascan any hi haia II consellers cavallers o generosos, e cascan any hi haia II consellers cavallers o generosos.

E si no·y serán atrobats sinó V, III, o III cavallers o generosos sufficiens al dit offici de iustícia, que·y sia elet la I d'aquells de III en III anys,.

E si no·y serán atrobats sinó II sufficiens al dit offici, la I d'aquells sia iustícia de VI en VI anys.

Emperò tota hora hi haia II consellers generosos si atrobats hi seran, e en cas que no·y sien atrobats, sinó V, III, III o II generosos sufficiens al dit offici de iustícia l'any següent après qui será estat iustícia lo cavaller o generós sia jurat cavaller o generós, e açò meteix sia entés en les altres viles on haurà compliment de generosos tro en II.

Semblantment sia servat del mostaçaf, ço és que si·y seran atrobats VI cavallers o generosos, o més, sufficiens al dit offici de mostaçaf, que sia I any mostaçaf cavaller o generós, e l'altre any I prohóm de la vila.

E si seran trobats V, III o III sufficiens al dit offici, que sia elet en mostaçaf cavaller o generós de III en III anys.

E si seran II sufficiens al dit offici, sia-hi elet cavaller o generós de VI en VI anys, axí emperò que aquell cavaller o generós qui haurà tengut alcun offici dels dessús dits.

En cas que n·i haia VI o més, no puxa ésser elet en aquell offici dels dessús dits qui haurà tengut per II anys següens.

Entenem emperò que alcú cavaller o generós no sia forçat en la Ciutat ne en les viles de ésser mostaçaf si ans de la elecció haurà dit per si o per son procurador, als jurats que no·y vol ésser; en altra manera si no ho dirà als dits jurats e será elet sien forçat.

E los cavallers o persones generoses que seran elets o reebuts en los dits officis, servesquen personalment l'offici si presents seran en lo locho n tendrán l'offici, enaxí que no·l puxen fer servir per lochtinent sinó en temps que sien absents o de malaltia detenguts.

E si personalment no·l serviran, salv en los dits cases, pach per pena aquell qui contrafarrà X morabatins d'or dels quals haia la cort la meytat e l'altra meytat la universitat de la ciutat o loch d'on serà oficial.

E tots los richs hòmens, cavallers e generosos, axí aquells qui seran elets en los dits officis com los altres, sien tenguts de seguir la senyera de la ciutat, vila, o loch, on habitarà, anan la dita senyera dins lo terme de la ciutat, vila, o loch, e no fora lo terme, e sie de for, juredicció e destret dels iustícies de la ciutat e viles maiors dessús nomenades en civil e en criminal; açò exceptat que·ls justícies sobredits no puxen condempnar ne punir alcun rich hom o cavaller espaa cint per alcun crim per lo qual sia deguda principalment pena de mort o de tallament de membre, mas en los dits cases puxen los dits justícies pendre los richs hòmens e cavallers espaa cints, qui dins lur juredicció cometran alcun dels dits crims, e fer judiciàriament tot levantament contra aquells segons fur e iustament tro a sentència diffinitiva, e acabat lo dit procés tro a sentència sia remés a nós o a nostre primer engenrat qui deurà regnar, e que nós o nostre primer engenrat haiam a iutiar aquell dins lo regne de València on nós plaurà, e punir aquell en lo locho n lo malefici haurà feyt e no en altre.

Si emperò alcun rich hom o cavaller espaa cint cometrà alcun crim del qual sia deguda principalment pena peccuniària, e si aquella pagar no porà, sia deguda pena de mort o mutilació de membre, los dits justícies puxen fer lo procés e donar sentència contra aquells segons fur, mass la execució de mort o de mutilació de membre si en subsidi se havia a fer, haiam nós o nostre primer engenrat a fer en lo loch on lo delicté serà fet.

Atorgam emperò que rich hom, cavaller, o generós, qui haurà altre mort en cas de baralla, haia espay de VI meses a pagar la pena peccuniària en fur establida. E si dins los dits VI meses pagar no la porà, sostinga la pena en fur establida, declarants que si en alguna vila del regne ultra les dessús nomenades, la qual sia de realench, no habita de present o d'aquí avant s'esdeventrà que no habitarà sinó I cavaller o persona generosa sufficient a·l offici del justiciat, en lo dit cas lo justicia del dit loch haia conexença del dit cavaller o persona generosa e de viudes, pubils e de adults generosos qui en lo dit loch o en son terme habitaran, ço és del civil tan solament, en axí que si sentència serà donada contra lo dit cavaller o persona generosa, viudes, oubils o adults, e d'aquella sentència serà appellat, la dita appellació pervenga al justicia de la ciutat de València tan solament, lo qual conega de la dita appellació, e si d'aquell justicia serà appellat, la dita appellació pervenga al portant veus de procurador del regne o a son lochtinent e no a alcú altre.

Dels crims emperò cometedors per lo cavaller o persona generosa, vídues, pubills o adults sobredits, conega lo justicia de València tan solament; e los richs hòmens e cavallers e persones generoses sien tenguts de contribuir en los cases de contribució veýnal contenguts en lo fur antich de València, e encara en les messions qui·s faran en defendre Furs e Privilegis del regne de València atorgats en general e en especial, axí en demanar iustícia si nós o nostres officials los agreviàvem contra Furs o privilegis con en altres maneres legudes necessàries o profitoses, a defensió dels dits

Furs o Privilegis ab què sia acordat per lo consell de la Ciutat o de les viles o de cascuna per si ab los cavallers e generoses habitans en aquelles o en cascuna d'aquelles o ab la maior partida d'aquells.

De la cort

[1656]

[2] Aquell qui comprarà alcuna cosa de la cort sia tengut de posar en taula segura dins X diez après que la compra haurà feta lo preu de la cosa comprada, e si ho contrestarà o ho alargarà, sia e estia pres tant com que pach lo dit preu. E si atrobat no será, que dels seus béns sien venuts tants sens crida de XXX diez, o de X o de més o de menys, que basten a fer paga del dit preu.

[1657]

[3] L'assessor del portant veus de procurador no prena salaris de sentències diffinitives ne de interlocutories en fets principals ne de appellacions, ans do les dites sentències e interlocutories sens salari alcú.

[1658]

[4] Iutges de la cort nostra no prenen alcun salari dels pleits principals que·s menaran en la cort, ans los haien a fer e determinar sens salari.

De advocats

[1659]

[5] Fem fur nou que·ls jurats de la ciutat de València lo tercer dia ans de la festa de Nadal eligen II savis en dret, los quals sien corregidors e veedors dels advocats, axí que si alcuna seran trobats que usen mal en l'offici de la advocatió, los dits veedors e corregidors appellen e haien actoritat de apellar, citar, e fer venir aquells savis e prohòmens que·ls semblarà, quantesque vegades a ells ben vist será.

E si a clams d'alcú privat sumàriament e sens escriptura será trobat alcú d'aquells mal usar en son offici, ço és que rahon pleits desesperats e iniusts, o pos maliciosos demandes, excepcions o rahons o alargaments que·l ne corrigien e·l ne puxen corregir primerament de paraula.

E si per la dita correcció no·s castigarà que·l iustícia ab consell e de consell dels dits II savis e dels dits iurats priv aquell a cert temps de·l offici de la advocació. E los dits II savis en lo temps de la lur elecció sien forçats per lo dit iustícia sots certa pena de fer sagrament en son poder, que en les dites coses se hagen bé e leyalment. Emperò nós o alcú oficial nostre, salvant lo dit iustícia, no·ns en puxam entrametre en la dita forma; e açò meteix sia entés en les viles e lochs del regne on haurà còpia de savis.

[1660]

[6] Assessor alcú no reeba novellament advocació d'alcun plet qui·s men en la cort, de la qual será assessor, e açò jur con farà lo sagrament en fur contengut, mas los fets per ell començats de advocar ans que fos assessor puxa advocar.

[1661]

[7] Tot advocat sia tengut de fer cascun any en lo començament de la administració de l'ofici del iustícia lo sagrament contengut en lo fur antich, e si usará de advocació ans que faça lo dit sagrament pach per pena C solidos, dels quals haia la cort lo terç, e la universitat del loch lo terç, e l'acusador, ço és notificador l'altre terç.

[1662]

[8] Si alcun iuriste venrrà advocar novellament en la ciutat, sia examinat per los II savis elets a corregir los advocats, e si será trobat sufficient a pràctica de advocació, e que per V anys haia hoÿt dret en estudi general sia reebut advocar, en altra manera no ús de ofici de advocatió. E si contra farà pach per pena cascuna vegada que n'ús L morabatins d'or, dels quals haia la cort la terça part, e la terça part la universitat del loch, e l'altra terça l'acusador. Emperò quant a les viles e locs del regne basta que ls advocats haien hoÿt dret per III anys en estudi general.

[1663]

[9] Advocats ne macips o escrivans lurs no reeben paga o salari de escriptures alcunes que ordenen odicten en advocació, e açò sien tenguts de iurar los advocats con fatan lo sagrament en fur contengut, e si alcú dels dits advocats, macips o escrivans ne reebrà, pach per pena X morabatins d'or partidors segons que en los capítols dessús dits és contengut.

[1664]

[10] Vedam que alcun advocat no particip en escriptures ab alcun notari o escrivà, e que alcun notari o escrivà no do part de escriptures a advocat, e qui contrafarà pach per cascuna vegada X morabatins d'or, partidors segons que en los capítols damunt di tés contengut.

[1665]

[11] Iurista alcú no puxa haver en casa sua notari domèstich, ço és continuament meng son pa e son vin qui faça les escriptures publiques davant ell en plets dels quals sia iutge, ans haia a reebre qualche notari li present la commissió pus sia sufficient, si donchs la una part no l'recusarà, e adonchs si iustes rahons de sospita sens escriptura seran proposades contra ell, sien per lo iutge reebudes, e si s proven a arbitre e conexença del dit iutge sens solempnitat iudiciària, puxa aquell notari recusar de reebre e no en altra manera. E si contra farà, pach per pena per cascuna vegada X morabatins d'or, partidors segons los capítols dessús dits.

[1666]

[12] Raonador de seccà no advoc ne ordon res per escrit en pleits que aquell procurarà ne en altres; e si contra farà, pach per pena per cascuna vegada X morabatins d'or, partidors segons que és contengut en los capítols damunt dits; e si aquells pagar no porà, sia privat per la corte em per tots temps de ofici de rahonar e procurar plets.

Dels escrivans e escriptures de les corts

[1667]

[13] Establim que·ls escrivans de les corts del portant veus de procurador, justícies e batles, o lochtinents d'aquells, cascuna vegada que demanda o requisició o excepció contra condempnació de pena de quart novellament proposades seran, sien tenguts interrogar ab [116r] sagrament la part qui la proposarà qui ha formada la dita demanda, requisició o excepció, e lo nom d'aquell qui la haurà formada sia escrit e vinga devant la cort per fer lo sagrament que·ls advocats deuen fer, si fet no·l haurà l^a vegada en l'any.

E açò meteix façen e sien tenguts de fer los notaris qui seran escrivans d'alcuns pleits devant iutges fora les dites corts; e si atrobat será que la part haia perdut lo plet en colpa d'aquell qui·l advocara, sia jurista, notari o altre, sia tengut aquell advocat de pagar del seu propi les messions del plet que en colpa sua será perdut, e si béns no haurà de què aquelles messions pach, sia privat si és iurista de offici de advocatió per tots temps.

E si per aventura lo notari o escrivà d'alcuna de les dites corts cessarà de fer les dites coses, per cascuna vegada que·n cessarà pach per pena V morabatins d'or, dels quals haia lo terç la cort, lo terç la universitat del loch, e lo terç l'acusador, e que no ús de·l offici tro que·ls haia pagats; e en semblant pena partidora semblantment sia caygut lo justícia si lo dit sagrament no reebrà d'aquell qui haurà formada a la demanda, requisició o excepció, si donchs ia no havia fet lo dit sagrament en aquell any.

[1668]

[14] La ordinatió antiga de la taula de les escriptures de les corts dels justícies de la ciutat sia tots temps servada, e sia posada en cascuna de les dites corts públicament, segons que estaba antigament, e els notaris de les dites corts serven la dita ordinatió e açò iuren cascun any lo jorn de Nadal en la Seu, en poder dels iustícies, e si la dita ordinatió no servaran que paguen per pena cada vegada que contrafaran X morabatins d'or, partidora segons que dessús en lo proïsme capítol és contengut. E res no menys, que sien remoguts de la escribvania, e que ja més no·y puxen tornar, e els justícies en lo dit dia juren fer observar les coses en lo present capítol contengudes; e sobre açò puxam nós fer inquisitió per mer offici contra los dits notaris e lurs macips.

E les dites coses sien servades en les viles del regne.

[1669]

[15] Los notaris de les corts del portant veus de procurador e del batle general del regne e de lurs lochtinents, e dels iustícies de la ciutat e de les viles del regne, e dels batles d'aquelles sien tenguts de registrar o fer registrar totes les escriptures de les dites corts ans que translat ne sia donat a les parts equals translats sien comprovats com se darán, e sien tenguts de metre en cascuna cessió o comparitió kalendaris largament, e los noms dels comparents principals o procuradors, e les assignations clarament a què són fetes, e açò iuren lo dia de Nadal cascun any, e si contra les dites coses o alguna d'aquelles faran, paguen per pena cascuna vegada X morabatins d'or, partidors segons que dessús en lo proïsme capítol és contengut. E sobre les dites coses puxam nós fer inquisitió per mer offici.

[1670]

[16] Si alguna demanda, requisició, denunciació o acusació, excepció o replicació serà proposada en alguna de les corts del regne, o procés alcú, carta, o altra escriptura serà treta en prova e jaquida en alguna d'aquelles per registrar o comprovar los notaris de les dites corts dins III dies la haien registrada e comprovada e restituïda a la part si demanada serà, sots pena de LX solidos pagadors per cascuna vegada, e partidors segons que dessús en lo proïsme capítol és contengut, si donchs la escriptura no era tan gran que·y hagués obs més de temps, a coneguda de la cort on les dites escriptures se faran.

De la qual emperò restitució los notaris de les corts sien creeguts per lur sacrament, en tant que la dita pena no hai loch ne·ls sia demanada, si donchs la part lo contrari provava per sumària cognició sens escrit.

E si alcú dels notaris de les dites corts, o escrivans, o macips lurs, per alguna de les dites coses reebren alguna reemçó o servey ultra lo salari de les escriptures que reebre deuen, sien cayguts per cascuna vegada en pena de LX solidos, partidors segons que dessús. E per tot aquell any no puxen escriura en la escrivania de les dites corts, e sobre les dites coses puxam nos fer inquisició per mer offici.

[1671]

[17] Con s'esdevedrà que per ocupació de affers o per altra rahó la cort comanarà recepció de testimonis a alcú notari fora la cort, aquella recepció sia feta francha, ço és, que la part produen pagant ço qui és contengut en la taula no sia a més tenguda ans ho haia a pagar lo notari de la cort con deia donar compliment a les dites coses. E si més ne pendrà o sofferrà que·n sia més pres, sia gitat de la cort en tots temps, e d'aquí avant no puxa ésser notari o escrivà de la dita cort.

Emperò, si la recepció dels testimonis se haurà a a fer fora lo loch, lo notari qui·ls reebrà sia pagat per la anada e trebayls a coneguda d'aquella cort.

E sobre les dites coses puxam nos fer inquisició per mer offici.

[1672]

[18] Los béns mobles o seens qui·s subastaran e·s vendran per execució o per altra manera en les corts, no puxen ésser comprats per los notaris d'aquelles corts on les vendes se faran, ne per lurs macips o escrivans, a obs de si ne d'altre, e si contra faran paguen per pena cascuna vegada aytanta quantitat com serà lo preu o estimació de la cosa venuda, de la qual pena haia lo terç la cort, lo terç la universitat del loch, e lo terç aquell de qui serà la cosa venuda.

E sobre les dites coses puxam nos fer inquisició per mer offici.

De capleutes

[1673]

[19] Si alcú caplevarà altre per crim o altra rahó, e lo justícia o son lochtinent o altre jutge qui aquell haurà dat a caplevar no requerrà o demanarà dins III anys comptadors del dia de la capleuta al caplevador que torn lo caplevar, passats los III anys lo dit caplevador ne sia tengut de tornar aquell ne caygut en la pena de la capleuta.

Dels juhiis e orde d'aquells

[1674]

[20] Les comissions les quals farem d'aquí avant tan solament farem als habitants en los lochs on seran los plets, si allí seran atrobays idòneus e sufficients. Encara comissió alcuna no arem a iuristes ne a altres persones estranyes habitans o havens domicili fora lo regne de València, dementre que covinens e sufficients ne trobem en lo dit regne.

Retenim emperò que en les inquisicions que farem o fer manarem contra nostres officials, puxam assignar aquells jutges que a nos plaurà.

[1675]

[21] Qualque pledeiant qui demanarà dia [117r] de prova sobre les coses per aquell proposades, si enten a donar testimonis d'altres regnes o d'ultramar, o de parts lunyadanes, no li sia donat si donchs dins la primera dilatió de X dies no nomenarà e declararà los regnes, lochs e noms dels testimonis que donar entendrà en aquells regnes o lochs. E si obté dilatió als dits regnes o parts lunyadanes ultra lo sagrament que deu fer qui no ho demana per malítia, se oblich a certa pena, ço és a la X^a part de la quantitat o cosa demanada, pagadora lo terç a la cort, e les dues parts a la part qui ab ell pledeiarà, si los dits testimonis no donarà, o si'ls darà e no provarà per aquells en tot o en partida, ó qui demanarà o deffendrà, si donchs dins lo temps de la dilatió no aportarà cartes o letres testimonials dels iutges d'aquelles partides a les quals haurà haüda la dita dilatió qui haurà fet son poder en donar los dits testimonis, si allí trobats fossen. En lo qual cas sia escusat de la dita pena.

[1676]

[22] A abreviar plets ordonam que en plet principal civil de L solidos a ensús, la demanda sia donada per escrit. E si declaracions se hauran a fer devallants de la dita demanda, aquelles sien proposades ensems ab la demanda, en altra manera no sien reebudes.

Açò meteix sia servat en additió si feta serà a la demanda, axí emperò que additió no puxa ésser feta a la demanda per alcú, si no dins XXX dies après que'l pleit serà contestat.

[1677]

[23] Si exceptió alcuna dilatòria o peremptòria serà proposada en plet, e serà al justícia o jutge vist a son bon àrbitre per algunes coniectures de la condició de les persones o de la qualitat del plet que sia malitiosament proposada, jassia que de si sia apta o pertinent, faça obligar lo proponent, sots pena de la X^a part de la quantitat o estimatió de la cosa demanada, pagadora per ell si la dita exceptió no provarà en tot o en partida, de la qual pena haia la terça part la cort, e les dues parts la part ab qui pledeiarà, en altra manera no li sia reebuda.

[1678]

[24] De tota contumàtia de citar a trobat e no comparent, o de assignatió feta a part present o a son procurador, sien pagats XII diners a la part, e que sia forçat en

continent de pagar aquells. En altra manera que·l justícia o jutge o pach del seu propri si no·l ne forçarà.

[1679]

[25] Jutge de la nostra cort o alcun altre no puxa hoyr ab notari estrany que no sia de la ciutat o del regne alcun plet principal, o de les primeres appellations, o encara de les segones, si se'n conexerà dins lo regne, per ço que·ls judicials romanguen tots temps dins la ciutat o el regne. E si contra serà fet, que tot l'enantament sia nul·le e el jutge sia encorregut per cascuna vegada qui contrafarà en pena de C morabatins d'or, dels quals haia la cort la terça part e la universitat del loch on se menarà lo plet l'altra, e l'acusador l'altra.

[1680]

[26] Sentència diffinitiva o interlocutòria l'està per notari, en nom e en presència de jutge, o de àrbitre o arbitrador, vayla aytant e haia aquella fermetat com si per lo iutge àrbitre o arbitrador era lesta.

De iuredictió atorgada als qui no han mer imperi

[1681]

[27] Atorgam que prelats, persones ecclesiàstiques, rics hòmens, cavallers, persones generoses, ciutadans e hòmens de viles qui no han mer imperi, haien iuredictió civil e crminal e exercici, conexença e determinatió d'aquella, e totes calònies e penes civils e criminals e drets d'aquelles en los lochs e alcharies lurs on estan o estaran XV casats o més de christians, situades e situats dins los térmens de la ciutat, viles e lochs del regne, axí reals com d'altres senyors qui consenten o consintran als presents furs e fora aquells térmens de la ciutat, viles e lochs sobre dits, entre·ls hòmens dels lochs o alcaries lurs tansolament, quant als crims comeses en los dits lochs o alcaries o dins térmens o limitacions d'aquelles, exceptats tots cases on haia loch pena de mort natural o civil, e cas de mutilatió de membre, la qual mutilatió sia deguda principalment per alcun crim en los quals cases la conexença e provitió d'aquells lochs pertanga a nos e a nostres ordinaris en los lochs e alcaries situats o situades dins térmens dels lochs nostres e d'altres on haven mer imperi, e açò meteix pertanga als altres del dit regne qui han mer imperi e a lurs ordinaris en los lochs e alcaries situats o situades dins térmens dels lochs on han mer imperi. Exceptat encara executió de iustícia corporal qui·s haia a fer en subsidi, ço és com lo criminós no porà pagar la pena peccuniària en la qual serà condempnat per lo crim, axí com en cas de nafres e de exili del regne, o de semblans cases, la qual pertanga a nos e a nostres ordinaris e als altres qui han mer imperi e a lurs ordinaris, si emperò pena corporal sens mort e taylament de membre deguda principalment o secundària deurà ésser imposada a alcun criminós, axí com fustigatió que no sia molt greu, o posar en costel o altra pena arbitrària deguda principalment o secundària sens mort o perdiment de membre per iniúries verbals o per altres crims pertanga al senyor del loch o alcharia.

E en negun cas los senyors dels lochs o alcharies dessús dites no puxen alcun posar a qüestions o a térmens; mas si per aventura en alcun dels cases dels quals la conexença los és atorgada se convendrà pronuntiar que alcú sia posat a qüestions o a

turments, la conexença pertanga als senyors dels dits lochs e alcharies, mas la executió sia feta en tot cas per nos o per nostres ordinaris, o per aquells qui han mer imperi o per lurs ordinaris, si emperò per lo procés aparrà a nos o a nostres ordinaris o als altres qui han mer imperi o a lurs ordinaris que iustament sia pronuntiat sobre·ls dits turments.

Atorgam encara que·ls senyors dels lochs e alcaries dessús dites haien la meytat de les penes peccuniàries pertanyents a nos o a aquells qui han mer imperi, en los lochs e alcaries en los quals és atorgada la dita juredicció en e per tots los dits cases de mort natural e civil e de mutlatió de membre, la qual mutilatíó sia principalment deguda, e encara de qualsque quantitats se hauran, axí de remissions e perdons qui·s faran per nos o per los dits havents mer imperi dels dits cases de mort o de mutilatíó con d'altra manera.

Retenim emperò a nos e als dits altres havents mer imperi la meytat de la pena peccuniària provenint per crim de nafres e l'altra meytat, atorgam als senyors dels lochs e alcaries dessús dites, e que nos ne·ls altres qui han mer imperi no puxam ne puxen fer alguna gràtia o remissió de la part o dret atorgat en los sobre dits cases als senyors dels lochs e alcaries dessús dites.

E si s'esdevendrà que per executió de les penes donadores en los cases de mort e mutilatíó dessús dits, se hauran a vendre béns seens situats dins terme o pertinènties del loch o alcaria d'on serà habitador lo condemnat, lo senyor d'aquell loch o alcaria haia a fer la dita executió, lo qual retenga a·ssi lo seu dret e tot lo romanent liure al justícia qui haurà donada la sentència, lo qual donat a la part lesa ço que li pertany, se retenga lo drte a nos o als altres qui han mer imperi pertanyent.

No entenem emperò, que en cas en lo qual se pertanguen los béns d'alcun criminós o partida d'aquells als senyors del loch o de censal o de certa part de fruyts per lo fur antich, que per lo present atorgament o retentió los sia fet alcun preiudici ans los romanga tot lur dret salvu segons lo dit fur.

Item, atorgam als dits prelats e ecclesiàstiques persones, ríchs hòmens, cavallers e perrsones generoses, ciutadans e hòmens de viles qui no han mer imperi tota juredicció civil e criminal e totes les penes e calònies civils e criminals, e drets de aquelles en los lochs e alcaries lurs situades e situats dins los térmens de la ciutat e de les viles e lochs del regne, reals e altres, fora aquells térmens entre·ls moros lurs tan solament habitans en lurs lochs e alcaries e per los crims aquí comeses entre ells si en cascun d'aquells lochs o alcaries estan o estaran III casats de moros o més, quant als lochs e alcaries situats e situades dins los térmens dels lochs reals o altres on nos havem mer imperi e VII casats de moros o més en los lochs alcaries situats e situades dins térmens de lochs d'altres persones havents mer imperi.

Exceptats tots cases on haia loch pena de mort natural o civil, e cas de mutilatíó de membre, la qual mutilatíó sia deguda principalment per alcun crim e açots jutjats de C a ensús, la conexença dels quals açots sia que sien de C o de C a ensús o a enjús, pertanga als senyors dels lochs o alcaries ab consell de alcadí nostre o del senyor del loch havent mer imperi dins lo terme del qual serà lo loch o alcaria, per qualsque crims los açots deien ésser abiudicats o donats, la pena emperò o reemço peccuniària d'aquella que serà deguda o imposada de C açots a ensús, per qualsevol crim a alcun sarrahí o sarrahina, e qualque pena sia aiutjada o haüda de homey o d'altra mort natural o civil, o de mutilatíó de membre dessús dits, axí per remissió e perdó com en altra manera, la meytat ne sia nostra o dels altres havents mer imperi de cascun en son cas, e l'altra

meytat dels senyors dels lochs e alcaries dessús dites d'on serà lo condempnat e on haurà lo crim comés, salvu lo dret de la part.

E si per los dits açots de C a ensús o a enjús lo moro o la mora dirà que vol ésser catiu, sia venut públicament en encant per lo senyor del loch o alcaria on habitará e haurà comés lo crim, e del preu haiam nos o los altres havents mer imperi la meytat e l'altra meytat sia del senyor del loch o alcaria on lo crim serà comés e habitarà lo criminós.

Declaram emperò que en los altres lochs, alcaries e torres en los quals estan o estaran de XV casats a enjús de christians, o III de moros en los térmens dels lochs nostres o altres on havem mer imperi, e de VII casats a enjús en los lochs o alcaries situades o situats dins térmens dels lochs de altres qui han mer imperi lo civil qui pertany per fur antich als senyors dels dits lochs o alcaries s'entena en tot cas de nafres a enjús exclusive, ab tot mixt imperi e presó.

Item, establím que en tot cas on se deia ensequir pena de mort natural o civil, o mutilació de membre dessús dites, haia loch e-s fassa remissió dels crimosos, e no en alcun altre cas. Axí emperèd que·ls furs antichs parlans de citations e enantaments faedors contra crimosos e de bandeiamens e de remissió de condempnat, romaguen en lur força, salvan emperò e retenim a aquells qui han mer imperi en lo regne de València, e han usat d'aquell e son o seran en los presents furs qui romanguen en lur dret e possessió, e que per la acceptació dels furs de València no·ls sia fet alcun preiudici ne guanyat dret en propietat o possessió del dit mer imperi si·l han, ne sia enadit ne guanyat ne tolt alcun dret novell en lo mer imperi, als prelats, persones ecclesiàstiques, ríchs hòmens, cavallers o persones generoses, ne a la ciutat ne a les viles e lochs del regne, ans romanga a cascun d'ells salvu son dret en totes coses e per totes, axí com era ans de la present cort, salvu ço que en aquella és atorgat e donat.

De inquisitions de officials

[1682]

[28] Cascun any sia feyta inquisitió a cascun dels iustíties e assessors lurs e dels mostaçafs per aquells inquisidors que nos hi ordonarem, en axí que·s haia a començar la inquisitió dins XL dies del dia que serà fenit l'any de la sua aministratió comptadors e

Sia continuada la inquisitió tro sia acabada, e l'official sia absolt o condempnat per sentència, en la qual inquisitió l'official faça dret als clamans.

E si dins los XL dies nos no fem començar la dita inquisitió e puyt continuar aquella segons que dit és, en aquest cas e encara en cas que·l official sia absolt o condempnat no li puxam fer inquisitió salvu dret als clamans, los quals ho haiena proposar denant los ordinaris per demanda denunciatió o acusatió.

De letres o cartes empetrades

[1683]

[29] Si nós o nostre primer engenrrat qui deia regnar farem manament o manaments, comissió o comissions, ab carta o sens carta, al portantveus de procurador o a sos loch tinent, o al batle general o a sos loch tinent, o als iustíties o a lurs loch tinent, o a iutges delegats o a altres officials nostres, e aquells manaments o comissions

seran contra fur o privilegis, los dits offitiàs e iufes no obeesquen ne sien tenguts de obeyt aytals manaments o comissions.

E si contra faran, sien privats de-l offici e après null temps no sien ne puxen ésser en alcun ofici, e que-ls enantaments e processés fets o sentències donades per vigor dels manaments o comissions, contra furs o privilegis, romanguen nul·les ipso iure.

Emperò si nos o nostre primer engenrat, après los dits manaments e comissions fahiem segona iussió, e voliem de certa sciència que-ls primers manaments o comissions fossen servats no contrestant alcun fur o privilegi, en aquell cas los dits jutges o oficials no caien en la dita pena, mas lo fur o privilegi contra lo qual serà feta la dita segona iussió romangaa en sa força e valor, e qualsque missions se haien a fer sobre la revocació dels dits manaments o comissions per missatgeria o per altra manera, pach del seu propi l'empetrador dels manaments o comissions dessus dites, feta averació ab sagrament d'aquell a qui's pertanga tatxatió iuditiària devant anant.

[1684]

[30] Si nostres antecessors o nos, o alcun official lur o nostre, o altra persona haven fet o usat en alcuna cosa contra fur de València o contra privilegis de la ciutat e del regne en general, o en especial atorgats, los furs e els privilegis dessus dits romanguen en sa força e valor, e no-n vallen ne-n puxen valer menys per alcuna rahó. Encara si d'aquí avant se temptave usar en contrari, ço que mills poria ésser dit abús ne alcun costum en contrari se puxa al·legar ara o per avant per alcuna rahó.

De allongaments de deutes

[1685]

[31] Deute pledeiat e jutjat, o de que sia plet pendent, ne de que alcun sia condempnat a pena del quart, de la qual condempatió sia fet reeclam, no puxa ésser per nos allongat.

De tudors e curadors

[1686]

[32] Si a tudors o a curadors seran fetes per pubills o adults diffinitions, remissions, o donacions de les administracions qui hauran fetes dels béns d'aquells, no vallen les dites diffinitions, remissions o donacions, si donchs no seran fetes per majors de XX ans, mas fenides les tudories o cures sien assignats per la cort comptadors sufficients a hojr sumàriament los comptes de les administracions que hauranfetes, los quals comptadors deffenesquen los dits comptes sentencialment, e manam als notaris sots pena de-l offici, que en alcunes cartes de diffinitions, remissions o donacions que-s faran per menors de XX anys a lurs tudors o curadors, no posen sagrament.

En qual manera sia demanat exovar solt lo matrimoni

[1687]

[33] Revocam la additió contenguda en fur de València, per la qual après la mort del marit son a la muller atorgades les vestedures sues e altres coses, en axí que-l fur antich romanga en sa força, sens la additió, e açò s'estena als matrimonis qui són de present e d'aquí avant se faran.

[1688]

[34] A vídua que prenga marit no sia feyt creix; e si fet serà no valla per alguna conditió, donatió o renunciatió que-s faça en temps de núpcies o en altra manera, e manam als notaris sots pena de perdre l'offici, que en alguna carta matrimonial de vídues no meten creix.

De furts

[1689]

[35] Si de paraula serà alcú denuntiat de furt, e la cosa furtada serà atrobada en son poder, e serà persona sospitosa e de mala fama, lo justícia per mer ofici sens part puxa fer inquisitió contra aquell, salvades emperò a ell totes justes e legítimes exceptions e defensions, e si per les dites exceptions e deffensions no mostrarà iusta causa per la qual la cosa furtada sia venguda en son poder, que puxa ésser condempnat sens altra prova.

Volem emperò que si turments hauran loch, en lo dit cas lo iustícia axí en los turments com en acordar e donar la sentència haia haver son consell e acort ab los jurats e consellers, e seguir lur consell.

Nos, emperò, no puxam aytal inquisitió de m[er] ofici comanar a alguna persona si no al dit justícia.

[1690]

[36] Denunciat de I furt o de mes, si confessarà haver fets altres furts dels quals no serà denuntiar, puxa ésser condempnat de tots los furts confessats, axí denuntiat com no denuntiat.

De adulteris

[1691]

[37] Corrigen lo fur antich, ordonam que si alcú serà trobat en adulteri en la manera contenguda en lo dit fur antich, abduy córreguen la vila açotan, ço és lo hom tot nuu en bragues, e la fembra tota nua ab I lançol entorn les anques.

Emperò lo justícia no se-n puxa entrametre per presó o per altra manera, sinó a acusatió del marit tan solament, la qual acusatió lo marit puxa fer sens pena de talió.

E si en altra manera lo justícia se-n entrametrà, sia caygut en pena de C morabatins d'or, dels quals haia la cort la meytat e l'altra lo marit, romanens emperò los furs qui parlen de la honor de les persones en sa força e valor.

De appellacions

[1692]

[38] Melloran los furs antichs, establím que en los plets de les appellations no puxa ésser proposada alcuna cosa de nou, ne feta alcuna escriptura, salvant presentació de comissió après la qual sia assignat per lo iutge dia a oyr sentència. Emperò les parts ans que la sentència se do, puxen produir scriptures públiques si les hauran a provar, ço que serà proposat en lo plet principal.

De notaris

[1693]

[39] Ordonam que en la examinació e creatió dels notaris sien II iurats, II savis e II notaris, los quals cascun any sien elets per lo consell de la ciutat, vila o loch on se crearà lo notari, ço és en la vespra de Cinquagèsima, los quals iuren que en la examinació d'aquell se hauran be e leyalment a sa enteniment; mas si en alcuna vila o loch del regne no havia II savis, que n·i sia elet I ab los altres dessús dits, e si no·y havia negun savi, los dits II jurats e II notaris ho puxen fer e alcun no sia reebut a offici de notaria, si no sabrà gramàtica, en axí que sàpia parlar e dictar en latí sens fals, e que haia praticat en l'offici ab notari almeys per II ayns.

[1694]

[40] Los VI o VIII qui seran elets a la examinació dels notaris sien corregidors dels notaris qui ara són o per avant seran creats, en axí que si alcun notari serà encolpat d'alcun vici de mals nodriments o de males custums, los dessús dits lo puxen citar e apellar; e si·l trobaran axí vitiós puxen corregir aquell de paraula.

E si per aytal correctió no·s castigarà, que·l justícia ab consell e de consell dels sobredits a ço elets, entrediga a ell a cert temps l'offici de notaria, e els dits corregidors en lo temps de lur electió sien constrets per lo justícia, sots certa pena, de fer sacrament en son poder que en les dites coses se haien be e leyalment.

Emperò nos o alcun official nostre, salvant lo dit justícia, no·ns en puxam entrametre en la dita forma.

[1695]

[41] Notari alcun no faça compositió o avinença ab alcuna de les parts o ab procurador o procuradors d'aquelles sobre·l salari de les scriptures a menor suma que no és ordonat, ne do part alcuna del salari de les scriptures a alcuna de les parts o a lur procurador, e si contra farà per cascuna vegada pach per pena, axí lo notari com aquell qui del salari reebrà part, X morabatins d'or partidors en la forma en los subirans capítols contenguda. E aquell qui la dita pena pagar no porà estia pres per XXX dies en la cadena.

De metges

[1696]

[42] Manam e establím que·l justícia e els jurats, cascun any lo terçer jorn ans de Nadal, eligen II físichs de actoritat, los quals sien examinadors de tots los metges de físicha qui novellament vinguen per practicar en la ciutat e en les viles del regne. E

aquell que trobaran sufficient e que almenys haia oÿda art de física o medicina per III anys en estudi general, sia reebut a practicar la dita art, e en altra manera no·y sia reebut.

E si sens la dita examinació e licència usarà, sia caygut en pena per cascuna vegada de C morabatins d'or, dels quals la terça part sia de la cort, e la terça de la universitat del loch, e la terça de·l acusador.

E sots la dita pena partidora segons que dessús, alcun físich no particip en los salaris dels apotecharis, e que açò juren cascun any l'endemà de Ninou, per lo qual sacrament prometen e sien tenguts de tatxar tempradament lo salari dels apotecharis quantes que vegades ne serà qüestió.

E si alcun físich caurà en la dita pena e pagar no la porà, sia gitat del loch a tots temps.

[1697]

[43] Los metges qui ara usen de física o de cirurgia sien examinats, e aquells qui seran trobats sufficientes romanguen en l'offici e los altres no usen sots pena de C morabatins d'or, partidors segons qui dessús.

[1698]

[44] Alcuna fembra no ús de medicina, ne de dar bouratges, sots pena de córrer la vila açotan, mas puxen pensar de infans pochos e de fembres a les quals emperò no donen alcun bouratge.

[1699]

[45] Tot cirurgià qui tinga alcun nafrat en poder, sia tengut de dir ab sacrament sens alcun salari, quantesque vegades request ne serà, si·l nafrat és fora de sospita o no.

[1700]

[46] Barber no ús de medicina o de cirurgia, si donchs no serà examinat per los examinadors dels metges e donat per sufficient.

E si sens lur examinació e licència ne usarà, pac per pena cascuna vegada que contra farà L morabatins d'or, dels quals haia la terça part la cort, la terça la universitat del loch e la terça l'acusador.

[1701]

[47] Cascun metge, axí de física con de cirurgia, jur cascun any en poder del justícia en lo començament de la aministració d'aquell que no reeba en cura alcun o alguna qui sia greument malalt o nafrat, si donchs primerament lo malalt o nafrat no haurà confessat, sinó en tal cas de perill de mort que la triga fos perillosa, e la donchs no sia geta la segona visitació tro lo pacient haia confessat.

[1702]

[48] Metges, axí físichs com cirurgians, les receptes que dictaran haien a dictar en romanç, declaran los noms de les herbes e de les altres coses medicionals en lur nom comú e vulgar, e axí meteix haien a declarar los noms del pes o mesura de les dites coses, en manera que·s puxa clarament entendre per la get popular.

E qual qui contra açò farà, pach per pena cascuna vegada X morabatins d'or, dels quals haia la cort la terça part, e la terça la universitat del loch, e la terça l'acusador.

De cequiers

[1703]

[49] Ordonam e atorgam que les penes e calònies les quals los cequiers hauran o levaran segons fur, costum e ús antich, per rahó de les aygües e de les céquies, e dels brassals, pertanguen als dits cequiers o a aquells als quals aquelles penes o calònies seran atorgades per los heretés en l'encant e venda de les céquies.

E açò meteix declaram ésser entés en los cequiers del temps passat, no entenen emperò que les dites coses haien loch en la real céquia de Algezira ne altres céquies reals nostres pròpies.

De conexença e orde de feits fiscals

[1704]

[50] Atorgam que nos absents del regne, los iustícies de la ciutat, viles e lochs del regne coneguen de tots los fets fiscals e propis nostres; mas nos estans presens en lo regne puxam comabar en nostres lochs als justíties o a qualsque persones a nos plaurà, sufficiens e no sospitoses, aquell plet o plets fiscals, exceptat que no·ls puxam comanar al portant veus de procurador, batles general o specials, o a lurs loch tinentes ne a altres oficials nostres.

[1705]

[51] En los fets e plets fiscals, volem que sia servada en los enantamens iuditiàris aquesta forma, çò és que posada demanda, clam, o requisició civil o criminal per lo procurador fiscal, aquell qui serà demanat haia III dies, o si la quantitat serà maior de V morabatins V dies a deliberar e reprrende a aquel la requisició, clam o demanda, e feta resposta e atorgat dia de prova, e donats testimonis per lo fiscal si abans de publicació de testimonis lo demanat volrà posar iustes e legítimes deffencions de fet, e donar testimonis e proves sobre aquelles, que o puxa fer e li sia temps covinent assignat, segons la qualitat del fet. E après publicats testimonis e rrebut contradictori legítim contra aquells testimonis, si per alguna de les parts serà donat, lo justícia o iutge enant sens tot allongament a determinatió del dit negoci.

[1706]

[52] Per tolre vexacions a nostres sostmeses, declaram que nos ne nostre fiscal no podem ne devem demanar, denunciar o acusar principalment alcun sotmés nostre del crim de incest, ne en lo dit crim se deu enentar a instància de part per inquisició, mas tan solament per acusatió ab pena de talió.

[1707]

[53] Lo advocat del fisch jur en lo començament de son offici en poder del justícia, que no ordonarà ne consellarà que sien proposades demandes alcunes calumpnioses o iniustes, ne contra furs ne privilegis contra alcun, ni encara si seran

iustes a denunciatió o notificació del fiscal o d'alcun altre, tro a ell sia cert que aquell denunciador o notificador haia donada ferma en poder del batle de pagar les messions del plet, si no-s provarà ço que haurà denunciat o notificat.

[1708]

[54] Lo nostre procurador fiscal demanda alcuna fiscal no propòs contra alcun sinó de consell de·l advocat del fisch, e si ho farà en continent sia cessat de enantar en aquella demanda e sia haüda per no posada; e les dites coses iuren cascun any lo fiscal e sos lochstinents en poder del justícia en lo començament de son offici.

Entenem emperò que·ls furs e privilegis parlans dels fets propis nostres e fiscals romanguen en lur força e valor.

[1709]

[55] Nós o nostre fiscal, ne altre en loch de nós, no·ns puxam entrametre de demanar alcunes de les penes contengudes en los furs o privilegis fets en la present cort sens demanador privat, e si demanades seran per alcun privat que·y sia anentat segons fur, exceptats los cases en los quals nos és espressament atorgat que puxam enantar per mer offici.

En axí emperò que per açò no·ns sia fet prejudici en los al[121r]tres cases en los quals nos és legut.

Del batle general

[1710]

[56] Lo batle general del regne de València, en lo començament de la sua aministració iur en nostre poder si serem presens en la ciutat, en altra manera en poder del portant veus de procurador en lo dit regne o de son loch tinent, presents los iurats de la ciutat, que observarà furs de València e privilegis en aquells plets e negocis en què ha conexença segons fur e privilegis a la ciutat e al regne atorgats.

De cambiadors, drapers e sartres

[1711]

[57] Con segons fur antich tot libre de taula de cambiador, e de obrador, de draperia, fos creegut ab sacrament del senyor de·l obrador e de la taula entro a L solidos; e haiam trobat que·l dit fur era dampnós a nostres sotsmeses, per çò aquell revocam e establim que a alcun libre d'aquells ne a ells meteixs no sia creegut a lur profit sens carta o testimonis.

[1712]

[58] Draper no reeba comanda de sartre. E açò sien tenguts de iurar los drapers cascun ayn en lo començament de la aministració del justícia. E qui contra farà, pach per pena per cascuna comanda que reebrà C morabatins d'or, dels quals haia la cort lo terç e la universitat del dit loch lo terç, e l'acusador l'altre terç.

[1713]

[59] Algun draper no do I diner, o més, o me[n]y per alna ne altre servi y a algun sartre, corredor, o hosteler, per què li façe vendre sos draps. E açò iuren los drapers cascun ayn en lo començament de la aministració del justícia.

E qui contra farà pach per pena cascuna vegada C morabatins d'or, partidors segons qui dessús en lo proïsme capítol és contengut. Puxen emperò los dits drapers donar servi y als sartres a Nadal, ab què no valla de V solidos a amunt.

Del corredor de la cort

[1714]

[60] Lo corredor de la cort sia tengut de cridar continuament per XXX dies públicament cascun jorn en los lochs acostumats de fer crides, les coses no mobles que-s vendran per la cort.

E si contra farà, pach per pena X solidos per cascun jorn que cessarà de fer la dita crida, dels quals haia la cort la meytat e l'altra aquell de qui serà la cosa que-s subastarà.

E res no meyns, iur açò lo corredor cascun ayn.

Del temps de respostes de protestacions

[1715]

[61] Si protestació serà feta a alcú ab notari, aquell a qui serà feta haia a reprendre a aquella dins III dies, los quals sien comptats de hora a ahora après que-l notari serà aparellat de donar traslat de la protestació. En altra manera d'aquí avant no lo sia reebuda la resposta, ans la protestació sia mesa en forma pública sens resposta.

Dels lochs on se servarà de feyt fur d'Aragó tornats a fur de València

[1716]

[62] Ordonam que tots los lochs del regne de València qui no són nostres, en los quals se serva vuy fur d'Aragó, los senyors dels quals han consentit e consenten als presents furs sien de fur de València per tots temps, manants que en continent hi sia mes e servat de fet lo dit fur de València.

Del carceller

[1717]

[63] Lo carceller no prena alcuna reemçó, servi y, do o promissió de alcú qui sia pres, o de altre en nom d'ell, per desferrar aquell, ne alcú qui aport viandes o altres coses necessàries als presens, ne d'alcú qui aboch o rahon aquells si·ls volrà veer e parlar ab ells de lurs affers ne de alcuna altra persona per parlar ab ells, en cas que sia legut ne prena o faça pendre alcuna cosa de la almoyna.

E si contra les dites coses o alcuna d'aquelles farà, sia gitat de-l offici per tots temps e pach per pena C sous per cascuna vegada, dels quals haia la cort la meytat e l'altra meytat l'acusador.

E si la dita pena pagar no porà, sia gitat de la ciutat o loch d'on serà carcel·ler, e que en los dits cases puxa ésser enantat per inquisició, e lo carcel·ler cascun any l'endemà de Ninou iur servir les coses dessús dites e haver-se be e leyalment en la guarda de la presó.

[1718]

[64] Lo comprador de la cadena sia presentat al iustícia en lo criminal, e si vourà que sia sufficient segons lo fur antich reeba'l, e no en altra manera, per açò emperò no sia fet preiudici al dit fur.

De exceptions

[1719]

[65] Con lo senyor rey en Jacme de alta recordació pare nostre, contra aquells qui aposen malintoses exceptions a embargar les execuciones demanades, haia provehit ab I privilegi en lo qual és la clàusula que-s segueix:

<<Sic duximus tenore presentium providendum quod si super sentenciis tam arbitrariis quam ex delegatione nostra et officialium nostrorum latis que in re iudicata transierint nec non super condemnationibus et obligationibus sub pena quarti factis et faciendis, et super testamentis, codicillis, transactionibus et compositionibus in dicta civitate Valencie et eius terminis executio petita fuerit coram procuratore nostro seu eius vices gerente aut coram iusticie civitatis ipsius aliisque iudicibus seu officialibus nostris seu aliquo ex eisdem et exceptio solutionis seu quavis alia exadverso per adversam partem opposita fuerit predicta exceptio non valeat seu valere possit nec impediatur executionem fieri supradictam, nisi cum instrumento publico probata fuerit; quodquidem instrumentum producatum coram ipsis officialibus seu iudicibus infra spatium temporis per quod debent predicta executioni mandari>>.

Per ço, enaden al dit privilegi, ordonam que si contra executió demanda de sentència seran al·legades o posades rahons de nul·litat, e aquelles nul·litats no apparran evidentment per procés o per lectura de la sentència de la qual serà demanada executió, la dita sentència sia menada a executió no contrastant les dites rahons de nul·litat, sobre les quals nul·litats en los dits cases sia conegut e pronuntiat per lo jutge qui farà la dita executió dins lo temps ordonat per fur a fer la executió.

Emperò si per la dita conexença serà vist al jutge que la sentència sia nul·la, aquella no men a executió.

Enadim encara que exceptió de paga en executió no sia reebuda, si en continent, ço és en aquell instant meteix no serà produïda en iuhií la carta ab la qual aquell contra qui-s farà la executió volrà provar la dita exceptió, e ultra los X dies donats per fur al condemnat per sentència a pagar la quantitat en la sentència contenguda, e de la qual se demanarà executió, alcun altre terme no sia donat a pagar per la cort a altre jutge, ans aquell contra qui-s demanarà la executió haia a offerre dins los dits X dies béns espegats e ab títols en los quals se faça la executió; e si dintre los dits X dies la dita oferta no farà, la executió se faça segons fur a postulatió de la part ho a manament de la cort o del jutge en aquells béns que seran offerts per aquell qui demanarà la executió.

De temprament de questes

[1720]

[66] A mellorament, creximent e relevatió de les viles e lochs nostres del regne de València, e dels habitants d'aquelles, per lo present fur establiment que les viles e lochs nostres qui deius se contenen ab aquells de lur contribució, paguen per questa cascun any la meytat en la festa de Sent Johan e l'altra meytat en la festa de Omnium Sanctorum les quantitats dejús escrites, ço és Xàtiva VIII mille solidos, Morella XVI mille solidos, Morvedre VII mille solidos, Algezira VII mille solidos, Castelló del Camp de Burriana V mille solidos, Liria III mille solidos, Corbera III milles solidos, Cullera II mille solidos, Ontinyen MD solidos, Castell Habib M solidos, Alpont M solidos, Bocayrent DCCC solidos, e Adamuç DCC solidos.

Enaxí que les dites questes sien ordinàries e nos ne·ls nostres no·ls demanem ne·ls puxam demanar maiors quantitats sinó les dessus dites, salvant en los casos especificats e introduïts en dret per causa necessària, los quals nos retenim.

Que generosos puxen comprar del realench

[1721]

[67] Richs hòmens, cavallers, e persones generoses del regne de València e los hereus e successors del regne de València, e los hereus e successors lurs, puxen d'aquí avant comprar béns de realench, ço és de la ciutat e viles reals del dit regne e de tots altres lochs del dit regne qui son o seran de nostres fills o de nostres germans, o de lurs successors, los quals béns que compraran hien franchs en per tots temps de questa, cena, ost e cavalcada, e reemçó de aquelles, e de tota servitut real e persona deguda a nos e als nostres successors en los lochs reals e en los tèrmens d'aquells, e als dits fills e frares nostres e successors lurs en los lochs que han o hauran, exceptat e retengut lo terç del delme e monedatge, e tot cens, certa part de fruyts o altres drets que ia fossen imposats o carregats als béns que compraran; los furs emperò antichs e novells qui parlen de jurisdicció e de contribucions veynals, e el fur novell qui conté que richs hòmens cavallers e generosos sien tenguts de seguir la senyera, romanens en lur valor e força.

E d'açò puxen fer cartes los notaris, e no·y sien tenguts de posar la clausula: <<exceptis militibus>>.

Vedam emperò, e sots aytal condició e retenció lo present atorgament fem, que·ls dits richs hòmens, cavallers e generosos no puxen en alcuna manera o cas los dits béns que compraran dar, vendre o lexar, o per qualsevol altra manera alienar, transportar en tot o en partida a cert temps, o a vida, o a perpetual, a esgléyes, persones ecclesiàstiques o religioses. E si contrafaran, aytal venda o alienació feta, de fet sia nul·la e los béns axí de fet alienats o transportats contra la prohibició de la present ley, sien a nos confiscats en los lochs reals e tèrmens d'aquells, e als fills e frares nostres e a lurs successors en lurs lochs o tèrmens, e que aquells puxam en continent ocupar sens alcun procés e sentència; manans a tots notaris qui són o seran, sots pena de perdre l'offici, que alcun contracte no façen contra la prohibició del present fur.

Dels saigs

[1722]

[68] Los saigs de les corts sien reebuts a cert nombre, a conexença de les corts on seran creats, e que alcú no·y sia reebut si no sabrà fer citations e relations d'aquelles e altres coses pertanyens a offici de saig, e donen fermaça en lo començament de lur offici, per ço que reebren o en lur poder pervendrà per offici.

[1723]

[69] Manam que·ls saigs qui usen en les corts del portant veus de procurador e del batle general, e de lurs lochs tinents, e ab los iutges, no reeben per salari de citations, manamens o altres enantaments, sinó aytant con deuen reebre los saigs de les corts dels justíties, e si contra faran sien privats de·l offici.

Fetes foren les coses damunt dites e publicades en la esgléya maior de madona sancta Maria de la seu de la ciutat de València, dimarts que hom comptave nono kalendas novembris, en l'ayn de M.CCC.XXIX.

Presentis, consintens, atorgans e iurans tots los damunt dites e sengles en lo prohemi dels dits furs nomenats.

Testimonis són qui foren presents a les coses damunt dites, frare Arnau d'Alós, prior de la orde de·l Espital en Catalunya, en Michel Péreç Çapata, en G. de Senesterra, en R. de Senesterra, en Bernat ses Pujades, en P. de Montagut, en Johan de Boyl, e molts d'altres en gran moltitut.

E·n après, dimecres, que hom comptave quarto idus ianuarii de·l any de Nostre Senyor mil tre-cents vint y nou...

.....

[1724]

[70] Atorgam, ordenam e stablim per lo present fur, que les dites viles de Burriana e de Vila-real, ab tots lurs térmens e tot los habitants d'aquelles e de lurs térmens, sien pertostemps de fur de València e sotsmeses a aquell, foragitans d'aquí de present fur d'Aragó. Manants e ordenants perpètualment que en los dits lochs e en los lurs térmens, e en los habitants ara o per avant en aquells, sia observat fur de València e no alcun altre.

Salves emperò alcunes libertats e gràcies per nós en la dita Cort atorgades a ells, segons que són contengudes en dos privilegis bul·lats ab la nostra bul·la de plom, los quals foren feyts lo dia de huy, ço és lo un al dit loch de Burriana, e l'altre al dit loch de Vila-real, e los quals romanguen en lur força e valor, e sien perpètualment observats.

E volents guardar les dites viles de càrrech que per la mutació del dit fur e per alcunes coses contengudes en los dits privilegis porien sostenir si les questes de les dites viles no eren temprades e reduïdes a quantitat certa e ordinària, establim per lo present fur que la vila de Burriana pach per questa cascun any dos milia sous de reals, la meytat en la festa de Sent Johan e l'altra meytat en la festa de Omnium Sanctorum, e la vila de Vila-real en aquells meteixs terminis mil sous de la dita moneda, enaxí que les dites

questes sien ordinàries; e nós ne·ls nostres no·ls demanem ne·ls puxam demanar majors quantitats sinó les dessús dites; salvant en los cases especificats e introduïts en dret per causa necessària los quals nos retenim.